

Кайдалова Лідія Григорівна

Національний фармацевтичний університет

Шаповалова Владислава Сергіївна

Національний фармацевтичний університет

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 226 «ФАРМАЦІЯ»

У статті розкрито особливості та досвід викладання дисципліни «Психологія спілкування» засобами дистанційного навчання на кафедрі педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету. Зроблено аналіз переваг та недоліків дистанційного навчання. Представлено дисципліну за допомогою програмного забезпечення Moodle для студентів спеціальності 226 «Фармація» дистанційної форми навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, Moodle, дистанційний курс, викладач-тьютор, навчальна дисципліна «Психологія спілкування».

Проблема, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Все більшої популярності у закладах вищої освіти України набуває дистанційна форма навчання, тому дистанційному навчанню приділяється велика увага у науковій літературі. Дистанційна форма навчання знаходиться у центрі уваги наукових кіл, і сучасні тенденції свідчать про подальшу активізацію досліджень у цій сфері.

Аналіз публікацій (виділення невирішених проблем). Становленню та розвитку дистанційного навчання в Україні присвячені наукові праці багатьох вчених [2-4; 6; 8]. Серед науковців не має однастайності щодо визначення поняття «дистанційне навчання». Зустрічаються такі варіанти як «дистанційна освіта» (distant education), «дистанційне навчання» (distant learning). Окремі зарубіжні дослідники [1], відводячи особливу роль телекомунікаціям в організації дистанційного навчання, визначають його як теленавчання (teletraining). Однак у науковому обізі часто вживається термін «дистанційне навчання».

В Україні дистанційна форма освіти запроваджується з 2000 року і регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні і Положенням про дистанційну освіту МОН України, яке було затверджено Наказом № 40 Міністерства освіти і науки України від

21.01.2004 р. Саме в цьому документі наведено визначення поняття «дистанційного навчання», а саме: «... це індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій».

Дистанційна форма навчання у НФаУ регулюється Положенням про дистанційну форму навчання у Національному фармацевтичному університеті, яке ґрунтується на основних законодавчих та нормативно-правових документах, а саме: Закони України (Про вищу освіту: закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII); Накази Міністерства освіти і науки України, серед яких Положення про дистанційне навчання: наказ МОН України № 466 від 25.04.2013 р., Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси: наказ МОН України № 1060 від 01.10.2012 р. та інші, та документи НФаУ серед яких ПОЛІ А2.2-15-028 «Положення про експертизу дистанційного курсу».

Ціль статті – представлення досвіду викладання навчальної дисципліни «Психологія спілкування» для студентів 2 та 6 курсів дистанційної форми навчання спеціальності 226 «Фармація» Національного фармацевтичного університету (НФаУ).

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. У Національному фармацевтичному університеті проблема дистанційного навчання та його супроводження нами вперше була порушена у 2002 р. при впровадженні модульної технології навчання в підготовку майбутніх фахівців фармації [4].

Як показав аналіз науково-методичних публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених (А. А. Андрєєв, В. М. Кухаренко, Н. В. Морзе, Е. С. Полат, А. В. Хуторський та інші), ефективним інструментом реалізації дистанційного навчання є мережеві технології, а саме система LMS Moodle [2; 4; 8].

Moodle розглядається як система управління навчанням, що розроблена для створення онлайн-курсів викладачами [4].

Дистанційна система LMS Moodle, відкриті інструменти, сервіси мережі Інтернет призначені для створення онлайн-курсів та містять оптимальний набір ресурсних можливостей для організації навчального процесу. Система LMS Moodle містить ресурси для формування та подання навчального матеріалу, перевірки знань і контролю рівня навчальних досягнень, спілкування та організації співробітництва.

За дистанційною формою навчання значно збільшується частка самостійної роботи студентів, а це, у свою чергу, призводить до зміни

змісту форм, методів та технологій навчання. Змінюється діяльність викладача в таких умовах і полягає в організації дистанційного навчання, розробленні аудіо- та відео-лекцій, практичних завдань для самостійного виконання, створенні навчально-методичного забезпечення дисципліни, у постійній роботі над внесенням необхідних змін у навчальний матеріал, підборі кольорових ілюстрацій, графіків, створенні тестів для самоконтролю.

Дистанційне навчання у Національному фармацевтичному університеті впроваджено в 2012 році шляхом створення електронних навчальних курсів із застосуванням платформи Moodle. До участі у цьому експерименті було залучено кафедри університету, у тому числі кафедру педагогіки та психології.

З 2013 по 2017 р. 6 викладачів кафедри педагогіки та психології пройшли курси навчання та підвищення кваліфікації на базі Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та Університету економіки та права «КРОК». Метою такого навчання було оволодіння уміннями методичного проектування та створення навчально-методичних матеріалів, які розміщуються в курсі; оволодіння технологіями створення і розміщення різних інформаційних ресурсів та інтерактивних елементів, які забезпечують інформаційну та методичну підтримку процесу навчання; набуття знань та навичок з оформлення та організації контенту дистанційного навчального курсу.

За допомогою ресурсів системи Moodle на кафедрі було створено дистанційний курс навчальної дисципліни «Психологія спілкування» для студентів спеціальності 226 «Фармація». Дистанційний курс містить широкий спектр інформаційних матеріалів для вивчення теорії, виконання практичних робіт та тестових завдань для самостійної перевірки отриманих знань.

При розробці дистанційного курсу з навчальної дисципліни «Психологія спілкування» для студентів спеціальності «Фармація» основну увагу було приділено питанням організації та забезпечення самостійної роботи з навчальними матеріалами, адже лише 2 навчальні години курсу є аудиторним заняттям, які відводяться на написання підсумкового.

Згідно з навчальною програмою дисципліни «Психологія спілкування» для студентів спеціальності 226 «Фармація» дистанційної форми навчання передбачено наступний обсяг навчального матеріалу: дисципліна містить 2 модулі, з них 12 годин лекцій, 12 годин практичних занять та 96 годин – самостійної роботи. На вивчення кожної теми дисципліни відводяться години, протягом яких студенти вивчають теоретичні питання та виконують практичні

завдання, які спрямовані на відпрацювання та закріплення пройденого матеріалу. Виконання завдань дистанційного курсу відбувається при систематичному консультуванні, організаційній та методичній підтримці з боку викладача-тьютора.

Навчальна дисципліна «Психологія спілкування» являє собою набір навчально-методичних матеріалів, оформлених спеціальним чином у вигляді об'єктів сервера дистанційного навчання. Навчальна дисципліна «Психологія спілкування» для дистанційного навчання містить такі ресурси:

1) презентація курсу, де стисло подається зміст дисципліни (компетенції студентів, міждисциплінарні зв'язки та теми навчальної програми);

2) фрагмент робочої навчальної програми, що дає студенту більш детальне уявлення про дисципліну;

3) графік навчального процесу, в якому міститься інформація про дати вивчення всіх тем курсу;

4) критерії оцінювання – ознайомившись з цим ресурсом, студент розуміє, які необхідно виконати завдання з кожної теми та в скільки балів оцінюється кожне завдання;

5) алгоритм навчання, в якому надані рекомендації щодо послідовності вивчення теоретичної частини та виконання практичних завдань;

6) друковані та інтернет джерела – наводиться список сучасних наукових джерел та інтернет ресурсів, які допоможуть у вивченні навчальної дисципліни;

7) глосарій – містить терміни, які студент повинен знати по закінченню опанування навчальної дисципліни;

8) форум «Знайомство» надає можливість викладачеві та студентам познайомитись один з одним, кожен учасник за бажанням робить самопрезентацію;

9) форум «Новин» – в цьому форумі, як і в навчальній аудиторії, викладач-тьютор повідомляє інформацію щодо проходження навчального процесу;

10) форум взаємодопомоги та допомоги тьютора, на якому студенти отримують відповіді на запитання, у разі виникнення, та консультації викладача.

Кожна тема курсу містить теоретичну та практичну частину, додаткові інформаційні ресурси.

Теоретична частина містить матеріали теми у вигляді текстових та графічних файлів, мультимедійних ресурсів, аудіо/відео-лекцій тощо. Аудіо/відеолекції у дистанційному навчанні (на відміну від традиційних аудиторних) не передбачають безпосереднього спілкування з викладачем. Для одержання лекційного матеріалу

використовують зв'язок за допомогою комп'ютерної мережі, аудіо- та відеозаписи тощо. Аудіо-/відео-лекції дають змогу викладачеві проводити лекції у формі прямих трансляцій або самозапис, а студентам – прослуховування лекцій в будь-який зручний час, повторно звертаючись до найбільш важких місць.

Практична частина, яка є аналогом практичного (семінарського) заняття, містить в собі контрольні питання для закріплення матеріалу, професійно-орієнтовані практичні завдання, методичні рекомендації щодо їх виконання, приклад оформлення цих завдань та тести для оцінювання знань з пройдені теми, які оцінюються автоматично і відображаються в журналі оцінок. Професійно-орієнтовані практичні завдання дають змогу майбутнім фахівцям пізнати особистісні якості людей, які обумовлюють специфіку основних підходів до розуміння сутності процесу спілкування, знання психологічних закономірностей спілкування. Застосування їх у професійній діяльності підвищує ефективність праці фармацевтичних фахівців, допомагає їм розуміти співрозмовників, регулювати взаємовідносини з колегами, лікарями, відвідувачами аптечних закладів тощо.

Додаткові інформаційні ресурси доповнюють теоретичний матеріал різними web-сторінками або посиланнями на інші ресурси Internet.

Крім організаційно-методичного та інформаційно-навчального блоків, у курсі розміщено блок підсумкового модульного контролю, в якому міститься приклад білету до заліку з дисципліни.

Трирічний досвід викладання навчальної дисципліни «Психологія спілкування» для студентів дистанційної форми надає можливість виділити переваги та проблеми у веденні курсу. Серед переваг можна назвати наступне:

- дистанційне навчання дає студенту можливість багаторазового перегляду аудіо- та відео-лекцій, а також не однократне проходження тестів для самопідготовки;

- навчально-методичне забезпечення дистанційного курсу дисципліни дозволяє студентам вчитися відповідно зі своїм темпом, особистісними особливостями та освітніми потребами;

- віртуальний асинхронний курс лекцій дає можливість збільшити час навчання;

- самостійне планування часу проведення заняття тощо.

Проте, існують і певні складнощі при викладанні психологічних дисциплін за допомогою технологій дистанційного навчання, а саме:

- відсутність прямого очного спілкування між тими, хто навчається, і викладачем, що стає на заваді процесу емоційного сприйняття навчальної інформації студентом, її усвідомлення, і, найважливіше – однозначності і правильності розуміння змісту.

Певною мірою це компенсується спілкуванням через форум, що також є елементом дистанційного навчання, і в процесі якого більшою мірою реалізується індивідуальний підхід у навчанні (для деяких студентів така форма спілкування навіть більш придатна і зручна). Але, коли поруч немає людини, яка могла б своїм авторитетом, іміджем чи власним прикладом емоційно забарвити процес засвоєння знань – це значний мінус для вивчення матеріалу;

- ефективність навчання залежить від рівня відповідальності, самоорганізації та дисциплінованості студента. При дистанційному навчанні викладач-тьютор не знає чи весь поданий матеріал вивчив студент та наскільки ретельно він підійшов до його вивчення;

- залежність як викладача, так і студента від стану технічного доступу до мережі Інтернет;

- висока трудомісткість ведення курсу (постійне оновлення та доповнення навчального матеріалу, записи аудіо- та відео-лекцій займають багато часу);

- відсутність можливості надання миттєвої консультації викладача студенту тощо.

У таблиці 1 наведено результати успішності студентів за роки викладання дисципліни «Психологія спілкування» для студентів зі спеціальності 226 – Фармація за дистанційною формою навчання.

Таблиця 1. Порівняння успішності з дисципліни «Психологія спілкування» студентів зі спеціальності «Фармація» за останні 3 н.р.

Навчальний рік	2015-2016 н.р.	2016-2017 н.р.	2017-2018 н.р.
Кількість студентів	34	40	14*
Середній бал за підсумковий модульний контроль	82 бали	85 балів	83 бали

Примітка: кількість студентів буде змінена, так як 2017/2018 н.р. триває.

Висновки. Дистанційне навчання є однією з форм освіти, яка покликана реалізувати право людини на освіту та отримання інформації. Це форма організації освітнього процесу, яка ґрунтується на принципі самостійного навчання студента.

Таким чином, досвід викладання навчальної дисципліни «Психологія спілкування» з використанням технології дистанційного навчання дозволяє майбутнім фахівцям набувати вміння та навички, а саме: використовувати поведінку людини як джерело інформації, обирати потрібні стилі спілкування та використовувати їх у

професійному спілкуванні, застосовувати асертивні техніки, обирати та реалізувати необхідну стратегію і стиль поведінки у конфліктній ситуації, встановлювати психологічний контакт у спілкуванні з відвідувачем аптеки, вести ділову бесіду тощо, тобто, формувати психологічну та комунікативну компетентності майбутніх провізорів, яка є необхідною у професійній діяльності при спілкуванні з відвідувачами аптек та колегами.

Література

1. Гозман Л. Я. Дистанционное обучение на пороге XXI века / Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б. – Ростов-н/Д. : Мысль, 1999. – 368 с.
2. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / [М. Л. Смільсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак та ін.] ; за ред. М. Л. Смільсон. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 240 с.
3. Кайдалова Л. Г. Викладач у системі дистанційного навчання / Л. Г. Кайдалова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2011. – № 32-33. – С. 104-109.
4. Кайдалова Л. Г. Модульна технологія навчання : навч.-метод. посіб. для викладачів та студ. вищ. навч. закл / Л. Г. Кайдалова, З. М. Мнушко. – Х. : Вид-во НФАУ : Золоті сторінки, 2002. – С. 28-30.
5. Офіційний сайт LMS Moodle. Переклад статті «Удосконалення системи Moodle 1.9» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://docs.moodle.org/en/Release_Notes#Moodle_1.9.1.
6. Трайнев В. А. Информационные коммуникационные педагогические технологии : учеб. пособие / В. А. Трайнев, И. В. Трайнев. – К. : Освіта, 2008. – 327 с.
7. Хассон В. Дж. Критерії якості дистанційної освіти / В. Дж. Хассон, Е. К. Вотермен // Вища освіта. – 2004. – № 1. – С.92-99.
8. Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти / Л. В. Штихно // Молодий вчений. – № 6. – 2016. – С. 489-493.

Лідія Кайдалова, Владислава Шаповалова. Опыт преподавания дисциплины «Психология общения» для студентов дистанционной формы обучения специальности 226 «Фармация».

В статье раскрыты особенности и опыт преподавания дисциплины «Психология общения» средствами дистанционного обучения на кафедре педагогики и психологии Национального фармацевтического университета. Сделан анализ преимуществ и недостатков дистанционного изучения дисциплины. Представлено дисциплину с помощью программного обеспечения Moodle для студентов специальности 226 «Фармация» дистанционной формы обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, Moodle, дистанционный курс, преподаватель-тьютор, учебная дисциплина «Психология общения».

Lidiya Kaydalova, Vladyslava Shapovalova. Experience in teaching discipline «Psychology of communication» for students of distance learning form specialty 226 «Pharmacy».

The article reveals the features and experience of teaching the discipline «Psychology of communication» by means of distance learning at the Department of Pedagogy and Psychology of the National Pharmaceutical University. The analysis of the advantages and disadvantages of distance learning of the discipline is made. Submitted discipline with the help of Moodle software for students of specialty 226 «Pharmacy» of distance learning.

Keywords: distance learning, Moodle, distance learning, teacher-tutor, educational discipline «Psychology of communication».

Стаття надійшла до редакційної колегії 07.05.2018

Прийнято до друку 07.05.2018

Інформація про авторів:

Кайдалова Лідія Григорівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології, Національний фармацевтичний університет.

Шапалова Владислава Сергіївна – кандидат психологічних наук, старший викладач, Національний фармацевтичний університет.